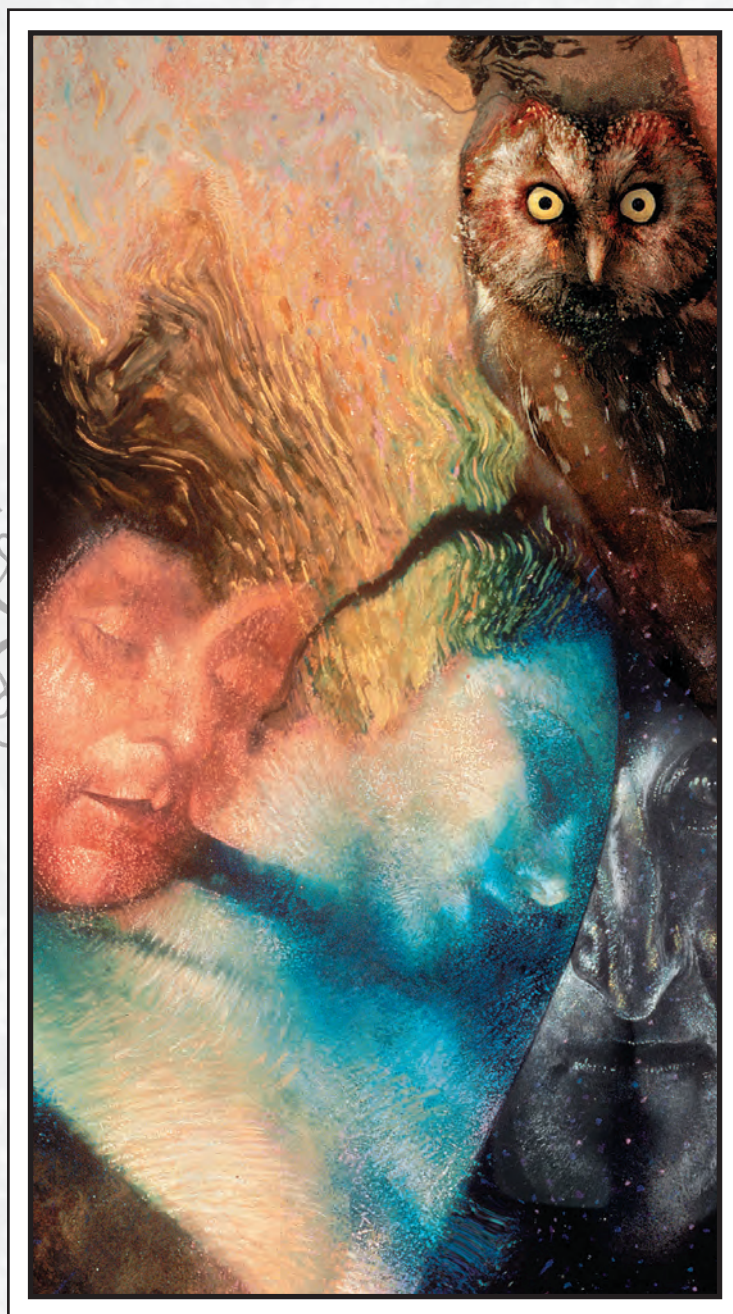

SENOMEN

Čarobna knjiga

Uvod Pola Levica	4
Uvod F. Pola Vilsona	6
Uvod Karen Berger uz jubilarno izdanje	7
San Pravednika Sandman #1	9
Loši domaćini Sandman #2	51
Usni sanak o meni Sandman #3	77
Nada u paklu Sandman #4	102
Putnici Sandman #5	127
24 Sata Sandman #6	152
Buka i bes Sandman #7	177
Šum njenih krila Sandman #8	204
Pogovor Nila Gejmana	229
Predlog za Sendmena	230
Autori	240

Uvod Pola Levica

Kada se završava pripovedanje, a počinje mitologija?

Često se čuje od pisaca da je njihova umetnost suštinski ista kao što je bila i u najprimitivnijim vremenima, kad su se ljudi okupljali oko vatre kako bi čuli priče koje su istovremeno zabavljale i objašnjavale, davale porudak i sistem univerzumu koji se činio nasumičnim i nedokučivim. Neke od tih priča postale su čuvane jer su generacijama ponavljane i na neko vreme bile su priznate kao svete istine. Onda su prolazili vekovi – i kako su se gomilale činjenice i teorije, priče su iz jevanđelja prelazile u mit: više im glavno svojstvo nije bila istina, ali i dalje su bile cenjene zbog toga što su privremeno mogle snažno da racionalizuju život.

Opet, ne znamo kada se pripovedanje okončalo, a kada je počelo stvaranje mitologije.

Učenjaci su generalno saglasni s tim da Homer, ako je uopšte postojao, nije bio autor grčkih mitova koji mu se pripisuju. Slep pesnik iz predanja možda je pripovedao priče koje su dolazile do njega i pritom pomagao da one poprime konačan oblik, u kojem su kasnije kodifikovane. Ali kad su priče započete – tog davnog dana koji nije ostao upamćen i zabeležen – je li prvi pesnik u tom dugom nizu pomislio da pripoveda priču ili objašnjava istinu, ili i jedno i drugo? Da li je osećao božansko otkrovenje ili božansko nadahnuće i je li umeo da razabere razliku?

Moć mita je delimično moć te misterije.

U danima antike znanje je bilo krhko. Činjenice, kad su bile poznate, mogle su se drugima prenositi samo krajnje neposredno: prepričavanjem, od osobe do osobe, ili pisanjem, mukotrpnim beleženjem kako bi se stvorio dokument koji se lako mogao izgubiti ili uništiti. Požar u velikoj Aleksandrijskoj biblioteci navodno je uništio 400.000 svitaka, a ne zna se koliko je njih nosilo jedinstvene informacije. To što mitovi preživljavaju ukazuje na njihovu snagu, na njihovo poklapanje s našom fundamentalnom ljudskom potrebom da razumemo svoj svet. Ali misterije koje okružuju trenutak njihovog nastanka doprinose toj snazi – pošto gubimo sigurnost u njihovo autorstvo i motivaciju, aura mogućnosti jače sija. Priča o rađanju priče postaje deo samog mita.

Kada počinje priča? Kada počinje mit?

Nakupljena mudrost naše veštine govori pripovedačima da uđu u priču u poslednjem mogućem trenutku, možda kako bi sačuvali misteriju o onome što je bilo ranije, možda kako bi do maksimuma iskoristili zamah koji se može postići kad se događaji nastave od te tačke. Pošto je *Sendmen* prvi put objavljen u moderno doba, mi tačno znamo kada je priča prvi put ispričana – 29. novembra 1988 – i ako pređete na prvu stranu prve

epizode koja je ovde odštampana, možete početi baš kao i čitaoci toga dana. Ali priča o nastanku priče započela je mnogo pre toga.

Prisutan za vreme nastanka – a ipak ne.

Sasvim prikladno, prvi korak u nastanku *Sendmena* preduzet je u staroj kući u Teritaunu, na njujorškom Hadson Hajlendsu, nekoliko koraka od doma Vošingtona Irvinga, čije su priče obrazovale mitologiju tog kraja. Urednici i uprava DC-ja okupili su se u prašnjoj staroj biblioteci na jednom od svojih periodičnih sastanaka, a tema je bila sprečavanje da izvor kreativnosti presuši posle izuzetne navale sredinom osamdesetih godina dvadesetog veka. Nije pristizalo dovoljno novih predloga za serijale, ili makar ne odgovarajućeg kvaliteta. Predložena je stara tehnika: kompanija je bila vlasnik nekih velikih starih imena koja su se mogla obnoviti, možda s novim likovima ili novim verzijama starih likova. Odabrana su tri i dodeljena pojedinim urednicima: jedno neće dovesti čak ni do jedne objavljene sveske, drugo će doneti ni po čemu naročit serijal od osamnaest brojeva, a treće... ah, treće ime bilo je SENDMEN. Je li slučajnost to da su pripovedači od pamtiveka stvarali trijade kako bi gradili svoje poente?

Tako, čak i u moderno doba, naše znanje je samo po sebi nepotpuno.

Nebrojeni gigabajti informacija sada su dostupni na dodir prsta na tastaturi, a činjenice ili činjenične greške mogu trajati dugo posle svog prirodnog vremena, sabijene u digitalnom pamćenju sa ispravkama ili bez njih. Naša nevolja više nije u oskudnosti informacija ili njihovoj krhkosti, već u nesavladivom izazovu njihovog razvrstavanja, razumevanja i pronalaženja relevantnosti i istine u podacima. Čak i za života, ono što znamo ostaje usidreno u našem sopstvenom doživljaju događaja, a ne u sveznajućoj perspektivi koja tim događajima može dati savršen smisao. Niko se u toj prašnjoj biblioteci nije setio da se jedan mladi britanski pisac nekoliko meseci pre toga raspitivao o mogućnosti da napiše novu verziju *Sendmena*. Za mene će *Sendmen* zauvek počinjati tog popodneva u Teritaunu. Za Nila Gejmana sam začetak dogodio se mesecima ranije, kad je naveo Sajmonovog i Kirbijevog *Sendmena* među nekoliko mogućih oživljavanja DC-jevih naslova na večeri sa Dženet Kan i Karen Berger, a ujedno i mesecima potom, kad ga je Karen odabrala za scenaristu svog uredničkog zadatka iz Teritauna. Za vas, koliko god da ste saznali o onome što je prethodilo, pretpostavljam da je *Sendmen* počeo onog dana kad ste prvi put okrenuli njegove stranice. Makar taj dan bio i ovaj.

Sendmenova priča je počela, ali šta je s mitom?

Mitu prethode povoljna znamenja. Velika oluja pogodila je Englesku u oktobru 1987. Oborila je 15 miliona stabala. Dok je besnela (praćena kratkom kontroverzom oko toga da li vetrovi brzine 200 kilometara na sat mogu da ostanu na nivou neophodnom da bi se klasifikovali kao propisni uragan), Nil je razmišljao u mraku o svom sinopsisu za *Sendmena*. Pre nego što izblede njegove priče koje su zahvaljujući tome nastale, hoće li biti oboreno još 15 miliona stabala kako bi se proizveo papir na kojem su štampane?

Dosta je bilo okolišenja – odluči se. Gde počinje mitologija?

Na jednom nivou to nikad nećemo saznati. Mitologija ispoljava svoju moć tako što čini bezlične sile univerzuma objašnjivijim, ili makar podnošljivijim za nas. Postojeće jedan odgovor na ovo pitanje u vezi sa *Sendmenom* od učenjaka (u čije ime ne mislim da govorim), drugi od pisca (kome to pitanje neću ni postaviti) i još jedan od svakog čitaoca. Za mene mitologija *Sendmena* počinje u osmoj svesci, *Šum njenih krila*, kad Nil predstavlja svoje ovaploćenje Smrti i suočava se sa zagonetkom preranog, neshvatljivog, neodgonetljivog okončanja života. Ta priča ne sadrži ni konačan odgovor lika na to pitanje ni Nilov, ali to jeste trenutak kad se sasvim jasno vidi ambicija da se ta misterija opravda. *Sendmen* će preći u mit.

Opet, pripovedanje se nije okončalo kad je mitologija započela...

... jer nema nepremostivog jaza između njih. I dalje nas oduševljavaju starostavne priče čija je moć objašnjavanja vaseljene potamnela pod neumoljivim napadima nauke. Osećamo odjeke njihove stare snage duboko u sebi, dok naš svesni um neprestano ponavlja: „To je samo priča.“ Mi ih svrstavamo po poreklu – grčka mitologija, hinduistička mitologija, gde god da se pripovedaju – i govorimo sebi da možemo saznati nešto o tim vremenima i tim ljudima tako što ćemo ponovo čuti priče. Ali priče se i dalje pripovedaju kako bi nam pomogle da razumemo naš svet. Dok je Nil gradio svoje priče, gradio je mitove, koristeći istu suštinsku snagu koju su pripovedači pred vatrom prizivali u davnim vremenima – snagu koju Nil tako dobro koristi.

(2006)

Pol Levic je doživotni ljubitelj stripa (The Comic Reader), scenarista (Legija superheroja) i urednik (Betmen), a trenutno je predsednik i izdavač u kompaniji DC komiks.

Uvod

F. Pola Wilsona

Ti Britanci.

Prešlo im u naviku da nam naturaju nove stvari, da nam pokazuju kako se to radi. U redu, od njih smo dobili jezik, ali baš me briga šta kažu, za to im ne plaćamo honorare. Uostalom, to i nije tema. Govorim o drčnim Britancima.

Uzmite npr. rokenrol. Mi smo ga izmislili. To je čisto američka stvar, nema zbora. Započela je negde 1955, da bi se zalaufala do 1957. Naravno, dozvolili smo da se posle toga zaparloži; hoću reći, Elvise su poslali brodom na Nemačku s frizom za guštere, Džerija Lija strpali u limb šou-biznisa zbog žene, Badi, Riči i Boper razmazili se po onom kukuruzištu u Ajovi, Edi Kokran je umro, Džin Vinsent ostao invalid, Čaka Berija su učorkirali zbog Manovog zakona, Litl Ričard postao je sveštenik (zar ste mogli da poverujete u to?), a mi smo mnogo vremena provodili slušajući stvari poput *Hey Paula* i tome slično na radiju ubeđeni da čujemo rokenrol.

Britanci su sve to izmenili. Oni su slušali naše stare rok ploče, počeli to da sviraju onako kako se ranije sviralo, ubacili svoje fazone i izvezli natrag u Ameriku. *Bitlsi* su sazdali one nezaboravne pop dragulje, dok su nam *Stounsi* ukazali na korene čitave stvari. Svi su poblesavili zbog toga. Urođena vitalnost muzike, zauzdana svih tih godina, pokuljala je u bujici. Hej čoveče. Kao deža vi.

Godinama kasnije jedna tiša ali podjednako revolucionarna infiltracija odigrala se u svetu stripova. Stripova! I oni su naši! Mi smo ih izmislili, onomad, tridesetih. Ali bili su nam potrebni Britanci da nas podsete kuda se sve s njima može otići.

I opet, kao kod rokenrola, imali smo stripove koji su žarili i palili pedesetih, ali pustili smo da se zaparlože zahvaljujući Strip-kodeksu. Svi se sećaju starih *EC* stripova s početka pedesetih iako su rođeni decenijama posle njihovog zatiranja. Sećate li se zvanično objavljivanih stripova iz šezdesetih ili sedamdesetih? Naravno da se ne sećate. Naterali ste sebe da ih zaboravite. Ili ste bar pokušali to. Dok su svi ti steroidni tipovi i prsate ribe u trikoima leteli okolo bez vidljivog sredstva, blaženo imuni ne samo na učinak gravitacije već i na impuls sile i inercije, Britanci su u svoje stripove stavljali žešće oštrice. Sudija Dred, Vorlok Nemezis, V, Miriklmen, D. R. i Kvinč. Ko je radio takve stvari na ovim obalama? To nam se toliko svidelo da smo predali *Stvorenje iz Močvare* Alanu Muru. Močvarka! U kandže jednog stranca!

Ostalo je istorija. Poput britanskih muzičara iz šezdesetih, Mur je preuzeo lik i postavku za koje su svi mislili da su krajnje izakani i udahnuo im novi život. Ubrzo posle toga Džejmi Dilejno, još jedan Britanac, došao je s pričama o Džonu Konstantinu u *Helblejzeru*.

Pre nego što je to iko shvatio, Britanci su zaposeli tamne vilajete *DC*-ja. To mesto više nikad neće biti isto. Hvala Bogu.

Onda je Nil Gejman – treći Britanac – došao sa *Sendmenom*. *Sendmen* – mlađi brat *Smrti*, alijas *Morfej*,

Gospodar Snova – dovršio je spektar likova u horor liniji *DC*-ja. Džon Konstantin je čovek, čvrsto usađen u materijalni svet, *Sendmen* je čisto natprirodno biće, jedan od *Svevremenih*, a *Stvorenje iz Močvare* spada negde između njih.

A niko od njih ne leti niti nosi triko (hvala, hvala, hvala).

Snovi. Jesu li oni samo nesvesno prežvakavanje dnevnih događaja, obojeno našom psihom i kombinovanom težinom iskustva koje nas oblikuje, ili su to prizori iz nekog drugog carstva na koje se priključujemo i doprinosimo njegovom oblikovanju dok spavamo? Nil Gejman kaže da je u pitanju ovo potonje i priča nam o vremenu kad je gospodar tog carstva bio sputan na Zemlji i nakon toga bio prinuđen da traga za oduzetim alatkama svojih moći.

O, dopašće vam se ove priče. To jest, hoće ako imate snage da suzbijete nevericu, ako ste zadržali onu detinjicu (detinjicu, ne detinjastu) sposobnost da se uzverete na leđa autoru i pustite da vas odnese u predele gde su pravila ukinuta, gde nema škole – gde je, u stvari, nikad nije ni bilo – i gde sve funkcioniše.

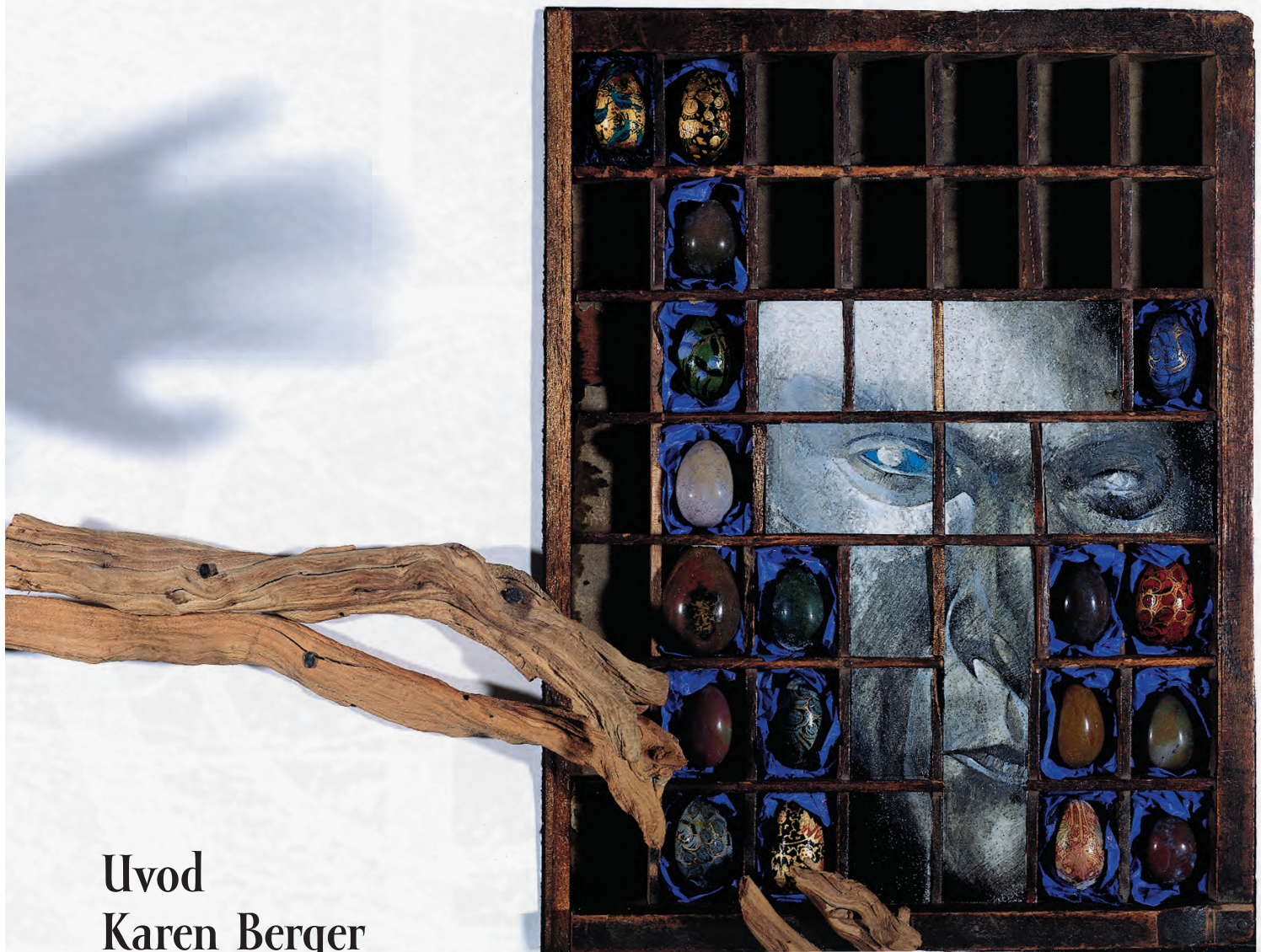
Snovi Gejmanovog *Sendmena* divlji su, duhoviti, opaki, lukavi i samoreferencijalni, oči su im širom otvorene od čuda, što ih ne sprečava da budu cinično postmoderni. Slike nam se zadržavaju u glavi... soba u *Rejčelinoj* kući i sama *Rejčel* u krevetu, koja izgleda kao *Regan Maknil* u najgoroj fazi i mumla stihove pesme *braće Everli* o sanjanju... *Sendmen* koji stoji na hridi u međuzvezdanom prostoru... nastup u paklu...

A onda stižemo do središta stvari: do dvadeset četiri sata u restoranu *Non-stop*, vrlo moguće jednog od najžešćih, najgroznijih izdanja nekog serijala koje sam ikada pročitao. Ima tu krvi, naravno, ali to je čista šminka. To deluje dublje. Prikazuje ljude bez kontrole, primorane da budu najgori što mogu. Efekat ostaje još dugo pošto zatvorite korice.

A to je možda *sine qua* najbolje horor proze. Svako može da vas zapljusne krvlju i ostalim dragocenim telesnim tečnostima. Ali to se spira, zar ne? Baš kao i blato. Baš kao i prosutu hranu i piće, sperete to s kože a da ne ostane ni trag. Ali nije tako s dobrim stvarima. Dobar horor prodire dublje od kože. On procuri i dopire do tkiva, uđe u krvotok, proširi se po svim vitalnim organima, zarazi nervni sistem, nastani se iza očiju tako da više ništa ne izgleda isto. Nikada.

Poslednja priča je ipak meni omiljena. U njoj srećemo boga koga je *Roderik Berdžis* pokušao da ulovi na početku sage, kad je, umesto njega, uhvatio *Sendmena*: *Smrt*. Nežan, čudnovato topao, a opet savršeno zadovoljavajući način da se dovrši *Sendmen*.

Ti Britanci. Pitam se čega će se sledećeg poduhvatiti.

Uvod Karen Berger uz jubilarno izdanje

Sendmen nikad nije ispunio moja prvobitna očekivanja. Da jeste, ne bi bio legendarni serijal kakav je danas. Umesto toga, pretvorio se u nešto što nisam mogla ni da zamislim: jedan od najboljih stripova svih vremena.

Nemojte me pogrešno shvatiti. Nije da nisam smatrala da serijal ima potencijal. Prvobitna ideja odavno se zagubila, ali kao kroz maglu prisećam se zanimljivih likova i intrigantne maštovite atmosfere, nagoveštaja budućih tokova priče. Bilo je očigledno da je Nil Gejman „čovjek od ideja“, ali to još uvek nije značilo da je u stanju da realizuje sve te postavke.

Te davne 1987. godine Nil je bio novajlija u svetu stripa koji mi je priložio kratku priču za *Čudovište iz Močvare* nekoliko godina ranije. Prethodno se bavio novinarstvom i, kao i svaki dobar reporter, jurio me je svaka dva meseca zbog te priče. Tek kad smo se prvi put sreli u Londonu za vreme moje prve izviđačke misije u lovu na britanske talente, shvatila sam da se radi o istom, istrajnom ali ljubaznom Britancu koji me je gnjavio sve to vreme. Na tom sastanku Nil mi je nabacio, između ostalog, ideju za mini-serijal *Crna Orhideja*, serijal *Sendmen* i serijal o Džonu Konstantinu. *Sendmen* je već bio zauzet za *Društvo pravde Amerike*, a Konstantina je počeo da radi Džejmi Dilejno. Složili smo se da nam *Crna Orhideja* deluje kao najlogičniji izbor za zvanični predlog. Nedugo potom prihvatili smo Nilovu krajnju ponudu, a on i ćutljiv, mlad i neobično talentovan Dejv Makin počeli su da rade na njoj.

Crna Orhideja je Nilov drugi strip. Kao i njegovo prvo delo, *Instrumenti nasilja*, bio je jak u tehničkom pogledu, možda čak previše precizan. Zanatska veština bila je prisutna, ali Nilov stil zračio je otuđenošću koja me je sprečavala da se emocionalno vežem za likove. Međutim, bilo je tu dovoljno varnica da poželim da vidim hoće li biti vatre u drugom pokušaju. Taj projekat će na kraju ispasti novi serijal o *Sendmenu* s potpuno novim likom u glavnoj ulozi.

U svoje vreme bila sam urednik mnogih debitantskih naslova, a *Sendmen* je, kao i većina drugih, prošao kroz uobičajene porođajne muke. Iščitavši ponovo prvu zbirku, bila sam zatečena ambivalentnošću. S jedne strane, prvih sedam brojeva su jednostavna priča o misiji vladara snova koji se izbavio iz zatočeništva, s poznatim likovima DC-ja u poznatim ulogama. Osveta, tuča, kraj potrage. Konvencionalno? Možda. S druge strane, uvodna priča nas je upoznala s misterioznim i moćnim, ali nesmotrenim okultistima, bizarnom „bolešću spavanja“ koja ljude pogađa naizgled nasumično – u ambicioznoj priči koja vodi likove kroz nekoliko decenija čudnovatih i burnih promena. Konvencionalno? Nimalo. Ipak, u rukama drugog pisca seme koje je posađeno na ovom plodnom tlu moglo je da izrodi fentezi/horor naslov B produkcije.

I dok se serijal granao u neočekivanim pravcima, *Sendmen* se pretvarao u jedno od najnetipičnijih dela u istoriji stripa. Za mene lično preokret je nastupio u broju osam, u epizodi *Šum njenih krila*. Ne radi se samo o

pojavi ljupke i krajnje pragmatične Smrti, koja pokušava da uveseli svog neraspoloženog mlađeg brata. Niti o odsustvu dobro poznatih i dosadnih lica iz DC-jevog sveta. Radi se o elementima humanosti i međuljudskih odnosa koji su počeli da izbijaju iz Nilovog dela. Da ironija bude veća, katalizator ove emocionalne rezonance bio je lik koji tradicionalno predstavlja antitezu svemu tome.

Crtači u *Preludijumima i nokturnima*, Sem Kit, Majk Dringenberg i Malkom Džouns III, dočarali su odgovarajuću atmosferu za potresnu priču o Morfejevom poreklu. Kao i Nil, bili su relativne novajlije u svetu stripa i tek razvijali svoje prepoznatljive stilove. Sem je uradio predivne portrete Kaina i Avelja, a njegova vizija pakla i njegovih gnusnih stanovnika bila je zaista zastrašujuća. Majkov najočitiji doprinos jeste koketna, darkerska Smrt, a njegova interpretacija Morfeja verovatno je jedna od najboljih. Malkomova ilustratorska crta donela je serijalu koheziju i krajnji izgled.

Naslovne strane prvog serijala (i svih ostalih svazaka) ilustrirao je, konstruisao i sastavio Dejv Makin. Vanserijski umetnik u zreloj dobi od svoje dvadeset druge godine, Dejv se prihvatio rada na *Crnoj Orhideji* odmah nakon što je završio primenjenu umetnost. Najveću inovativnost pokazao je radeći na naslovnim stranama za *Sendmena*, eksperimentišući i ubacujući svakojake artefakte. Konceptualno, Dejv je raskrstio s konvencijama od samog početka. Još uvek se živo sećam kako me je nagovorio da ne stavljamo *Sendmena* na svaku naslovnu stranu (verujte mi, u to vreme to je bila velika stvar).

Prvi tom *Sendmena* u velikoj meri je delo u povelju, talentovanog pisca koji će doterati i pročitati talenat, progresivno razvijati svoj prvobitni koncept – serijal o snovima: ličnim, nokturnalnim i izmišljenim – i proširiti ga na način koji će iznedriti nove klasike modernog pripovedanja i neke od nezaboravnih priča.

Priče koje će tek doći, sakupljene u zbirke *Lutkina kuća*, *Sezona izmaglice*, *Igram se tebe*, *Skaske i promišljanja*, *Kratki životi*, *Kraj svetova*, *Dobrošćive gospe* i poslednju, *Bdenje*, predstavljaju riznicu pripovedačkog blaga. Priče se vrte oko Morfeja – njegove nefunkcionalne božanske porodice Svezremenih, njegovih ljubavnica, neprijatelja, kraljevstva i ličnih i dalekosežnih sukoba – uprkos činjenici da postoje mnoge priče u kojima se *Sendmen* pojavljuje samo u epizodnoj ulozi ili ga uopšte nema. U tim pričama (koje spadaju među moje omiljene: *Meka mesta*, *Ramazana*, *Priča o dva grada*, *Pogrebni pokrovi*) Nil je u ličnu viziju snova utkao ljubav prema mitologiji, istorijskim ličnostima i klasičnoj književnosti.

Kao i u slučajevima revolucionarnih dela pre njega, *Povratak Mračnog Viteza*, *Nadzirači* i *V kao vendeta*, *Sendmenova* atraktivnost prevazilazi okvire tradicionalnog strip-tržišta.

S razlogom. Nil Gejman voli da priča priče, a priče koje priča ne zastarevaju, ostavljaju snažan utisak i imaju univerzalnu vrednost. Njegov rad na *Sendmenu* dopada se ljudima iz različitih oblasti života, privlači konstelaciju čitalaca koji se obično ne nalaze u istoj čitalačkoj orbiti. *Sendmen* takođe ima neproporcionalno velik broj žena među svojim čitaocima, verovatno najveći od svih glavnokovskih stripova. U mediju koji u najvećoj meri još uvek čine muškarci to je samo po sebi veliko dostignuće.

Sendmenova popularnost i uspeh poslužili su mi kao najjači argument za osnivanje nove edicije 1992. Želela sam da pokrenem posebnu ediciju stripova koja bi negovala provokativne i lične vizije najtalentovanijih stripadžija. *Sendmen*, zajedno s brojnim drugim cenjenim naslovima, činio je okosnicu DC-jeve novoosnovane edicije *Vertigo*. *Sendmenov* uticaj unutar strip-tržišta i izvan njega odigrao je integralnu ulogu u pozicioniranju *Vertiga* i njegovom imidžu.

Još od samog početka znala sam da Nil namerava da završi *Sendmena* i, koliko god sam želela da nastavi rad na serijalu unedogled, najlogičnija stvar na svetu jeste da pisac završi svoje delo i isprati ga do kraja, naročito kad je u pitanju delo koje je postiglo ono što je postiglo. U desetak godina izlaženja *Sendmen* je osvojio više nagrada od bilo kog drugog strip-serijala. Može da se pohvali i proznom nagradom, Svetskom nagradom za fantastiku (za *San letnje noći*) i zadivljujućom listom citata i uvodnih reči iz pera Normana Mejlera, Stivena Kinga i Tori Ejmos.

Nilova moć u stvaranju jedinstvenih i fascinantnih likova najočiglednija je u slučaju Svezremenih, koji su postali jednako popularni kao i sâm Kralj Snova. Svaki od Svezremenih ima svoju priču, Nil i Kris Bakalo otvorili su ih s *Death: The High Cost of Living* i nastavkom *Death: The Time of Your Life*. Kad se *Sendmen* završi, njegov uticaj osećaće se u *The Dreaming*, novom mesečnom naslovu u kom se ne pojavljuju Morfej ili njegova rodbina, već mnogi drugi natprirodni i neobični stvorenja kojima se Nil služio u *Sendmenu*. Podjednako je važna činjenica da to ostavlja prostor piscima da istražuju nove teritorije sna, njegove stanovnike, kao i same snevače.

Čudan je osećaj pisati uvod za prvi tom *Sendmena* u trenutku kad se njegovo mesečno izlaženje polako privodi kraju. Zanimljivo je prisustvovati kraju ove složene i nadmoćne sage dok ponovo proučavate njene prostije početke. Međutim, kamen temeljac u ranim pričama čvrsto je postavio serijal na svoje noge i dao mu smernice koje će izroditi bogate i fantastične svetove – potencijal koji se primio i pretvorio u fenomen.

Kao što rekoh na početku, nisam očekivala da će *Sendmen* postati legendarni strip kakav je danas. Ali ako se da nešto naučiti od sopstvenih očekivanja, znajte da je predivno biti više nego prijatno iznenađen.

Vidimo se u snovima.

„Ali mudrost gdje se nalazi? I gdje je mjesto razumu? Ne zna joj čovjek cijene, niti se nahodi u zemlji živijeh... jer je vrijednost mudrosti veća nego dragom kamenju.“

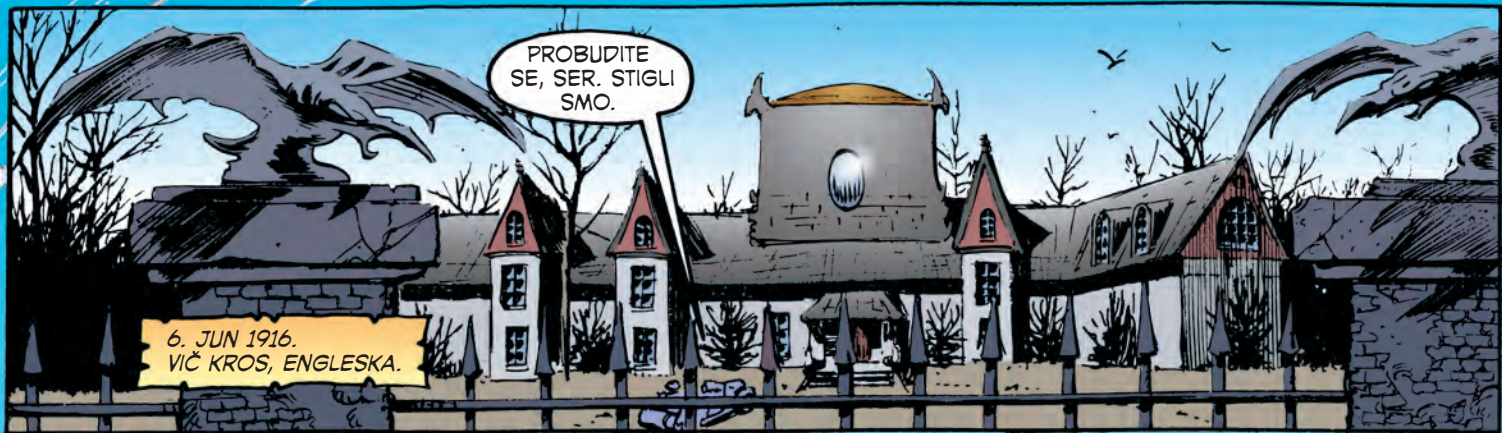
KNJIGA O JOVU, 28:12, 13, 18

„D' može da znači mnogo toga.“

Džon Di za Aprililili, 1989.

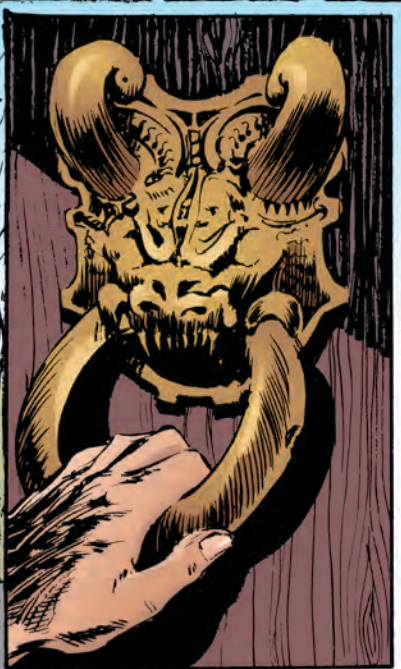

PROBUĐITE SE, SER. STIGLI SMO.

6. JUN 1916.
VIČ KROS, ENGLJESKA.

VEĆ?!
MORA DA SAM
ZADREMAO.

DOBAR DAN, SER.

DOBAR DAN.
JA SAM HATAVEJ.
DR DŽON HATAVEJ.

MOGU LI DA...
JE LI G. BERDŽIS
SLOBODAN?

GOSPODIN JE
U SVOJOJ RADNOJ
SOBI, SER. MOLIM
VAS, POBITE ZA
MNMOM.

DR HATAVEJ!
KAKVO NEOČEKIVANO
ZADOVOLJSTVO.

SEDITE,
MOLIM VAS.

KOMPTONE,
MALO ČAJA ZA
NAŠEG GOSTA.

TAKO. ZNAČI,
PREDOMISLILI
STE SE?

POSLE
NAŠEG SASTANKA
U MUZEJU... JA...
ZNAM ŠTA SAM
REKAO, ALI...

MOJ SIN
EDMUND. DOBIO
SAM JUTROS TELE-
GRAM. PROŠLE NE-
DELJE SU POTOPILI
NJEGOV RAZARAČ
KOD JILANDA.

"MRTAV JE."

DONEO SAM
KNJIGU. MORAO SAM.
AKO JE ISTINA ONO ŠTO
STE MI REKLI... A JESTE
ISTINA, ZAR NE?

ONO O
SMRTI?

ČISTA ISTINA,
DR HATAVEJU.

MAGDALENIN GRIMOAR,
TO JE SVE ŠTO JE REDU TRE-
BALO. MOŽEMO DA ODRŽIMO
CEREMONIJU ZA SLEDEĆI
PUN MESEC.

A ONDA... VIŠE
NIKO NEĆE MORATI
DA UMRE.

10. JUN 1916.

TORONTO, KANADA. ELI MARSTEN SLUŠA SVOJU PRIČU ZA LAKU NOĆ.

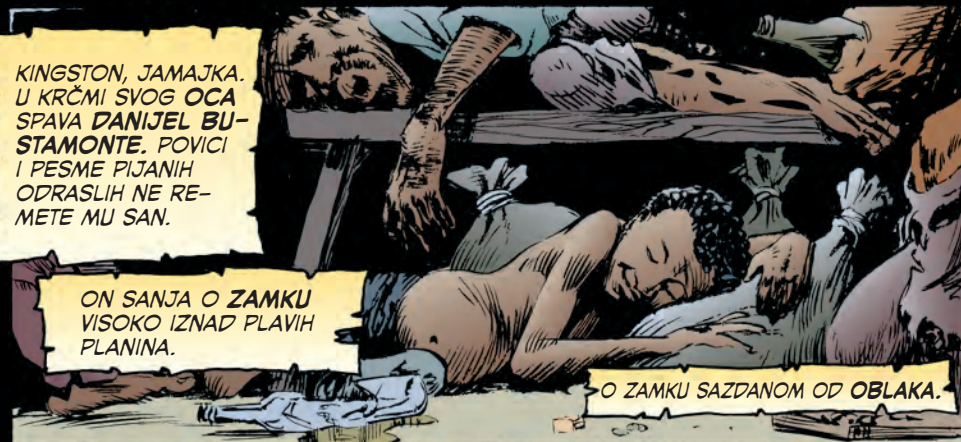
... TVIDLDM REČE: „KAD SI SAMO JEDNA OD STVARI U NJEGOVOM SNU.“

„VRLO DOBRO ZNAŠ DA NISI STVARNA.“

ZNA DA ONA TREBA SAMO DA JE ZABAVI.

PRESTRAVLJENA JE.

KINGSTON, JAMAJKA. U KRČMI SVOG OCA SPAVA DANIJEL BUSTAMONTE. POVICI I PESME PIJANIH ODRASLIH NE REMETE MU SAN.

ON SANJA O ZAMKU VISOKO IZNAD PLAVIH PLANINA.

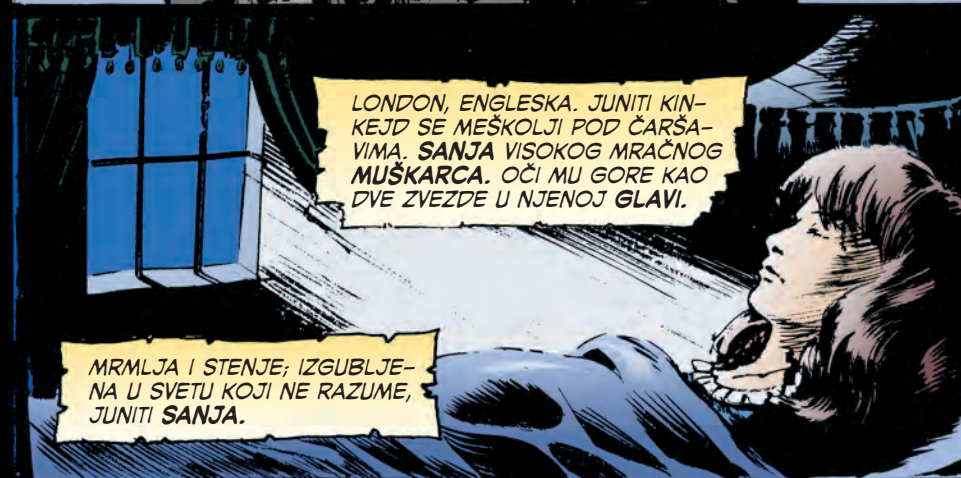
O ZAMKU SAZDANOM OD OBLAKA.

VERDEN, FRANCUSKA. ŠTEFAN VASERMAN VEČERAS OPET IDE U JURIS. ČIM SE SMRKNE. NIJE NI SANJAO DA ĆE BITI OVAKO. NIKO MU NIJE REKAO.

SLAGAO JE ZA GODINE DA BI SE PRIJAVIO. NEMA NI 14.

LONDON, ENGLJESKA. JUNITI KINKEJD SE MEŠKOLJI POD ČARŠAVIMA. SANJA VISOKOG MRAČNOG MUŠKARCA. OČI MU GORE KAO DVE ZVEZDE U NJENOJ GLAVI.

MRMLJA I STENJE; IZGUBLJENA U SVETU KOJI NE RAZUME, JUNITI SANJA.

VIČ KROS, ENGLJESKA. RODERIK BERDŽIS SANJARI O MOĆI I SLAVI.

I O SMRTI, NARAVNO.

NAROČITO O SMRTI.

PONOĆ.
VREME JE.

VREME, AHHH...
NIKO NIKAD NIJE NI **PO-
KUŠAO** ONO ŠTO ĆEMO MI
IZVESTI VEČERAS, ALEKSE.
DA DOZOVE I ZATOČI
SMRT...

BIĆE OVO
TRIJUMF NA-
ŠEG REDA, A,
ALEKSE?

DA,
OČE.

OČE?

MAGUSE...

VOLEO BIH DA
VIDIM ALISTERA I NJE-
GOVE **PRIJATELJE** KAKO
ME **ISMEVAJU** POSLE
OVE NOĆI.

VIŠE **NEĆE**
ZBIJATI **ŠALE** NA
MOJ RAČUN, ALEK-
SE, KAD **SMRT** BUDE
U MOJOJ VLASTI.

IMAM **MAGDA-
LENIN GRIMOAR.**
JADAN PROFESOR
HATAVEJ... ĆAK I DA
NE USPEMO VEČERAS,
SINE, **HATAVEJ** NAM
JE **DAO KNJIGU.**

ZAUVEK ĆE BITI
U NAŠIM **RUKAMA.**
MOĆI ĆEMO DA **POHA-
RAMO** KRALJEVSKI
MUZEJ.

JADNA
STARA LUDA...

SVE JE SPREMNO
ZA CEREMONIJU,
MAGUSE.

DOBRO.

ONDA,
NA SVOJA
MESTA.

POČNIMO.

RODERIK BERDŽIS JE ZA TRE-
NUTAK UPLAŠEN. POMIŠLJA
NA DRSKOST SVOG POSTUPKA:
DA ZAROBI SMRT... DA VEŽE
ŽETEOCA...

DAJEM TI NOVČIĆ
KOJI SAM NAPRAVIO
OD KAMENA.

DAJEM TI
PESMU KOJU
SAM UKRAO OD
ZEMLJE.

OKLEVA ZA TREN,
ALI SAMO ZA TREN.

DAJEM TI KANDŽU KOJU
SAM IŠČUPAO PACOVU.
DAJEM TI IME, A IME JE
IZGUBLJENO. DAJEM
TI KRV...

... IZ SVOJE
VENE I PERO KOJE
SAM IŠČUPAO IZ
ANĐELOVOG
KRILA.

DAJEM TI NOŽ IZ
PODNOŽJA BRDA I PRUT
KOJIM SAM MRTVAČEVO
OKO PROBO.

REČI ČAROLIJE ZVONE MU U GLAVI. BERDŽIS SHVATA DA SADA VIŠE NE MOŽE DA SE ZAUSTAVI. ČAK NI KAD BI TO ŽELEO...

ZOVEM TE IMENIMA, MOJ GOSPODARU, O MOJ GOSPODARU.

PRIZIVAM TE OTROVOM I BOLOM. OTVARAM PUT I OTVARAM KAPIJE.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

PRIZIVAM TE IMENIMA STARIH GOSPODARA.

NAMTAR. ALATU. MORAKS. NABERIJUS. KLEŠ. VEPAR. MAJMON.

PRIZIVAMO TE.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

HODI.

AŠEMA-DEVA TE ZOVE.

MABORIM TE ZOVE.

HORVENDIL TE ZOVE.

„IZ MRAKA TE ZOVU... U MRAK TE ZOVU.“

NOVČIĆ I
PESMA, NOŽ I
GRANČICA...

„KANDŽA I IME, KRV
I PERO.”

„OVDE
U TAMI...”

OVDE
U TAMI.

„PRIZIVAMO TE,
ZAJEDNO.”

OVDE
U TAMI.

OVDE
U TAMI.

„**HODI!**”

OVDE
U TAMI.

NIL GEJMAN
SCENARIO

SEM KIT I MAJK
DRINGENBERG
CRTEŽ

DANIJEL VOČO
KOLOR

S

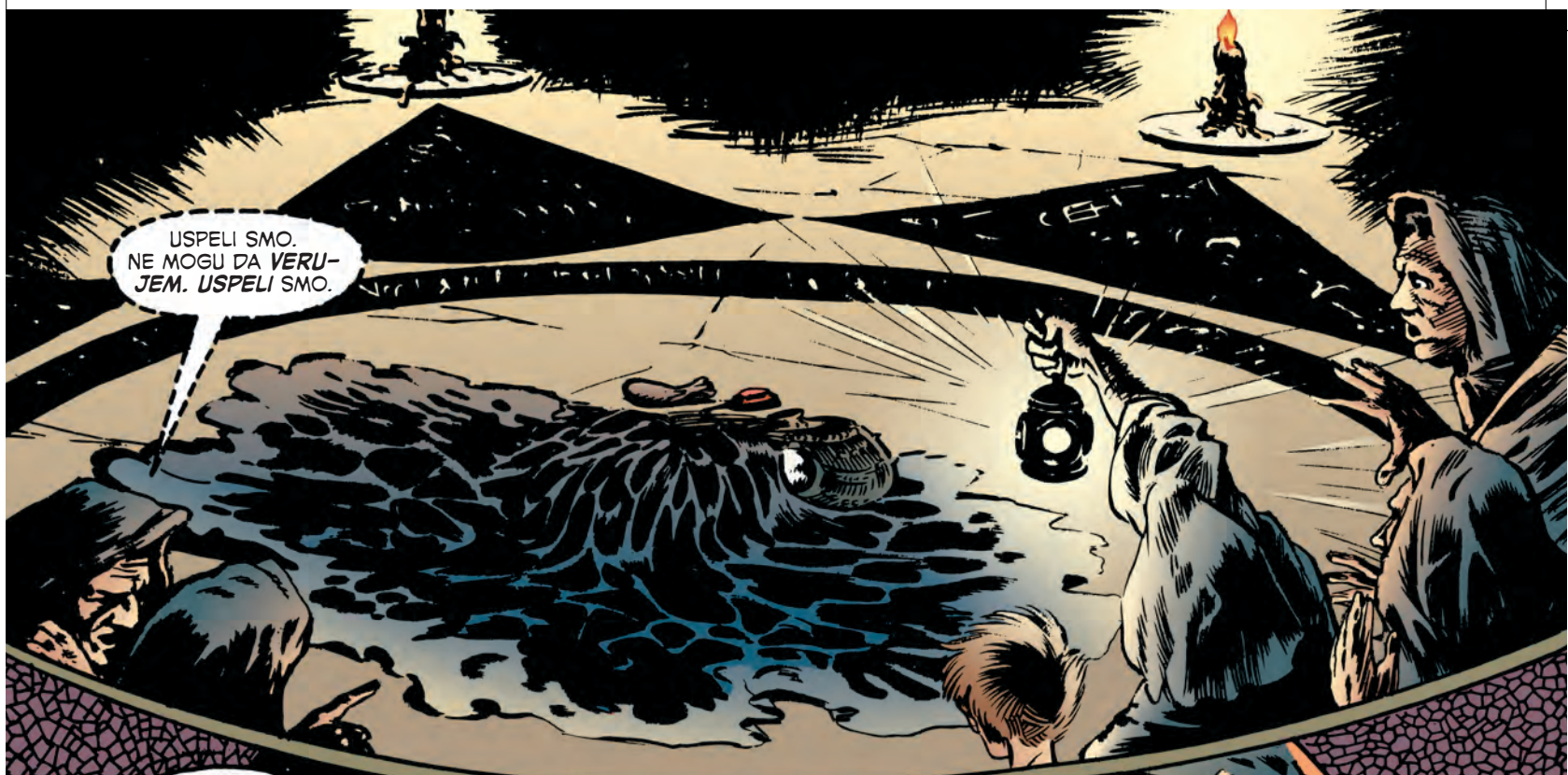
A

R

PRAVEDNÍKA

USPELI SMO.
NE MOGU DA VERU-
JEM. USPELI SMO.

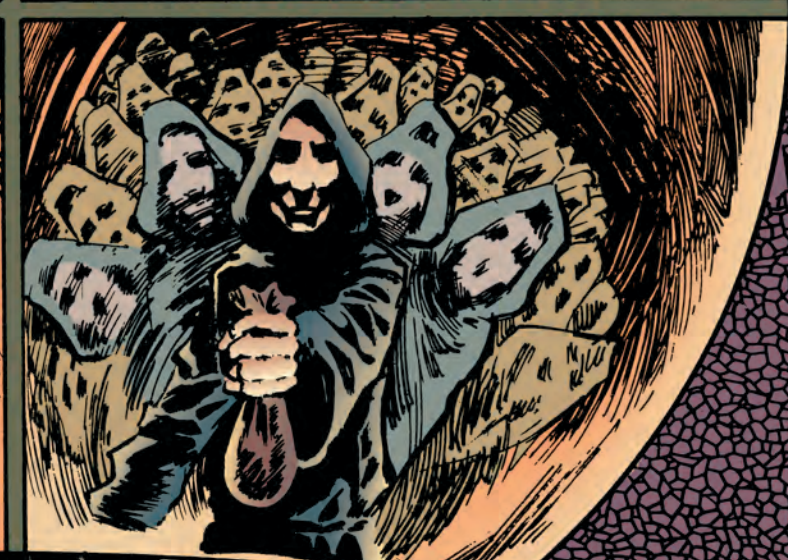
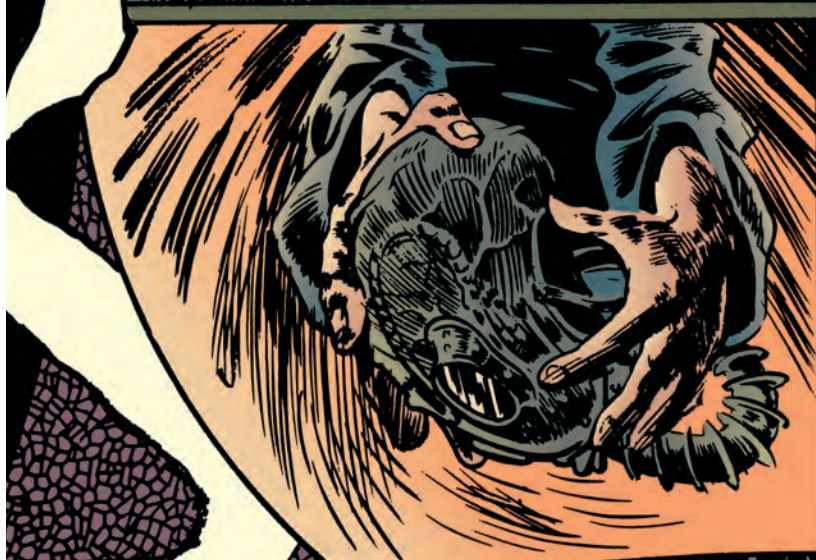

NE.
OMANULI
SMO.

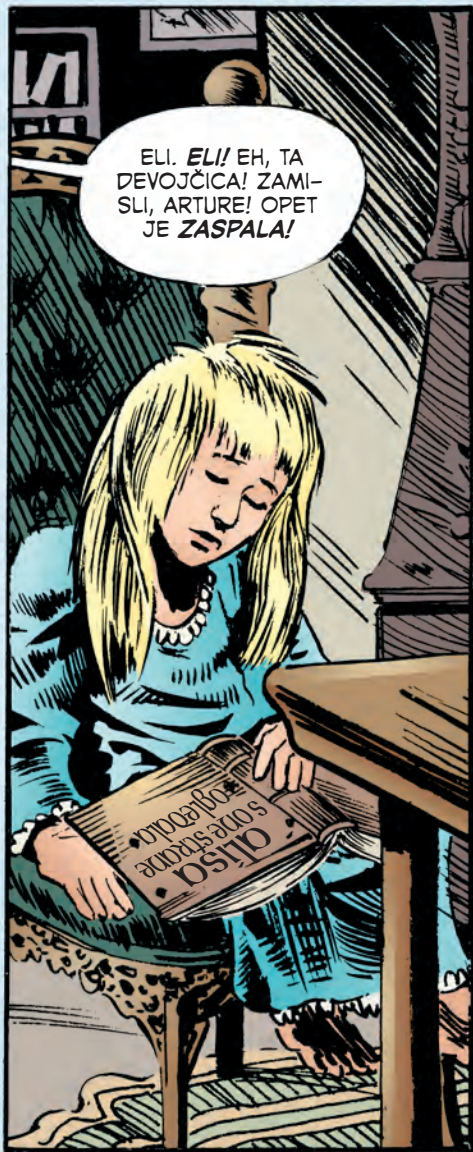
OVO NIJE SMRT,
ĐAVO DA GA NOSI.

ČAK I TAKO...

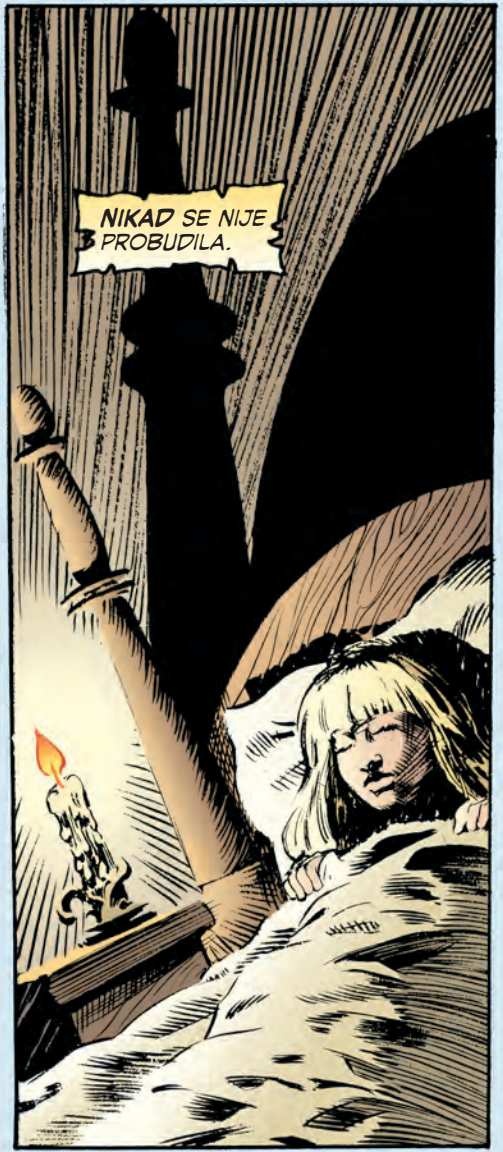

"... MISLIM DA ĆE SE OVO VEĆE
IPAK ISPLATITI."

ELI. ELI! EH, TA DEVOJČICA! ZAMISLI, ARTURE! OPET JE ZASPALA!

OTAC JU JE ODNEO U KREKET.

NIKAD SE NIJE PROBUDILA.

DANIJEL BUSTAMONTE VRAĆA SE SVOM NAJBOLJEM SNU.

A ONDA OBLAKA VIŠE UOPŠTE NEMA.

ALI OVOG PUTA OBLACI SU TANANI, KRHKI, MANJE STVARNI.

PREVIŠE UPLAŠEN DA BI ZASPAO, JECA KAKO BI OSTAO BUDAN DO ZORE.

ŠTEFANOV SLUČAJ JE
ZA LEKARE NOV. MISLILI
SU DA SU VIDELI SVAKI
OBLIK RATNE TRAUME.

KOLIKO MOMAK MOŽE DA
IZDRŽI BEZ SPAVANJA? KADA
ĆE SE KOŠMARI ISKRASTI
NA SVETLO DANA?

MORFIJUM JE
BESKORISTAN.

BAŠ TUŽNO.

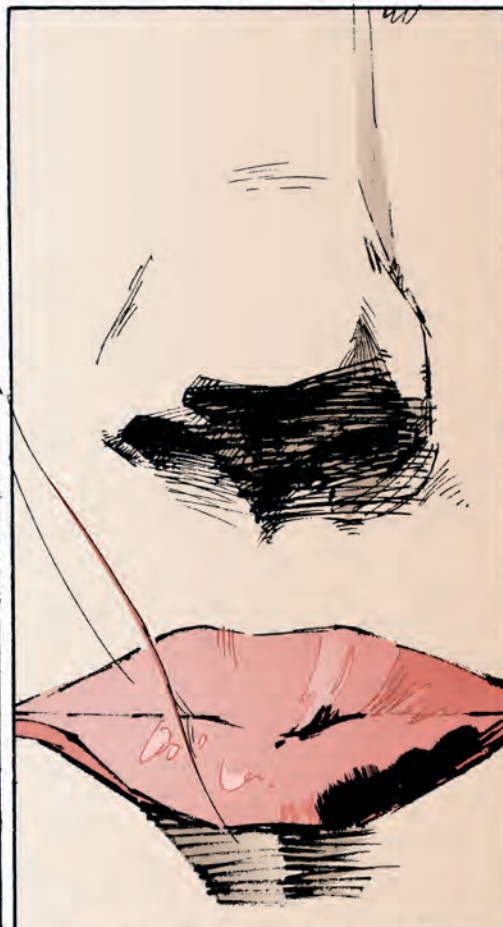

ŠTEFAN VASERMAN JE IZGUBIO
KONTAKT SA STVARNOŠĆU.

JUNITI KINKEJD SVE
TEŽE OSTAJE BUDNA.

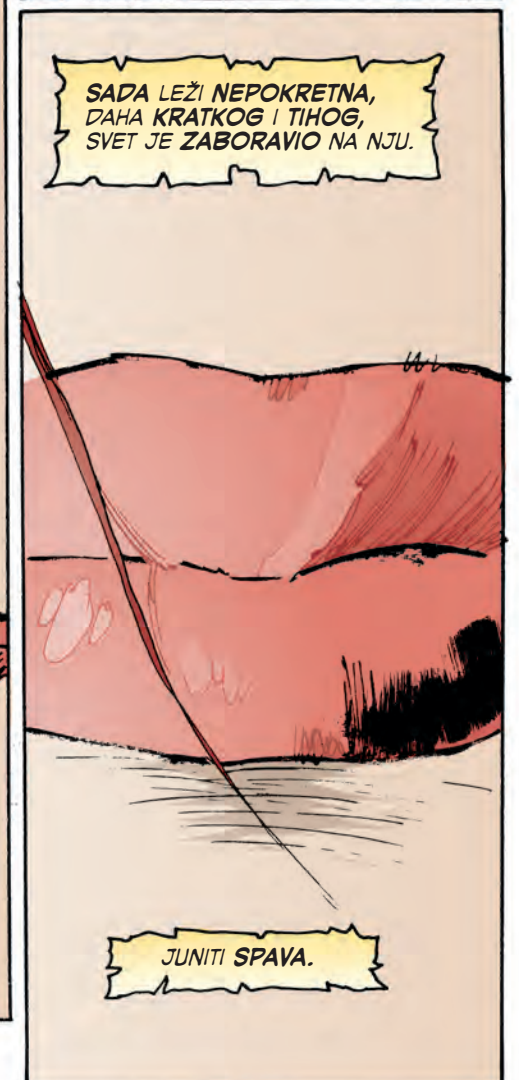

SADA SPAVA SKORO DVADESET
SATI DNEVNO.

NEKADA JE SANJALA; MEŠKO-
LJILA SE U SNU, MRMLJALA I
UZDISALA, ZATOČENA U POLU-
UPAMĆENIM FANTAZIJAMA.

SADA LEŽI NEPOKRETN,
DAHA KRATKOG I TIHO,
SVET JE ZABORAVIO NA NJU.

JUNITI SPAVA.

Zamka.

Posmatram.

DOBRO DOŠAO. KAO ŠTO VIDIŠ, KRUG TE DRŽI U **BESTELESNOJ ZAMCI**, DOK **KRISTALNA ČELIJA** ČUVA U SEBI TVOJ MATERIJALNI ASPEKT.

NEĆEŠ IZAĆI OSIM AKO KRUG NE BUDE NARUŠEN, A TO ĆE SE DESITI SAMO AKO TAKVA BUDE MOJA VOLJA.

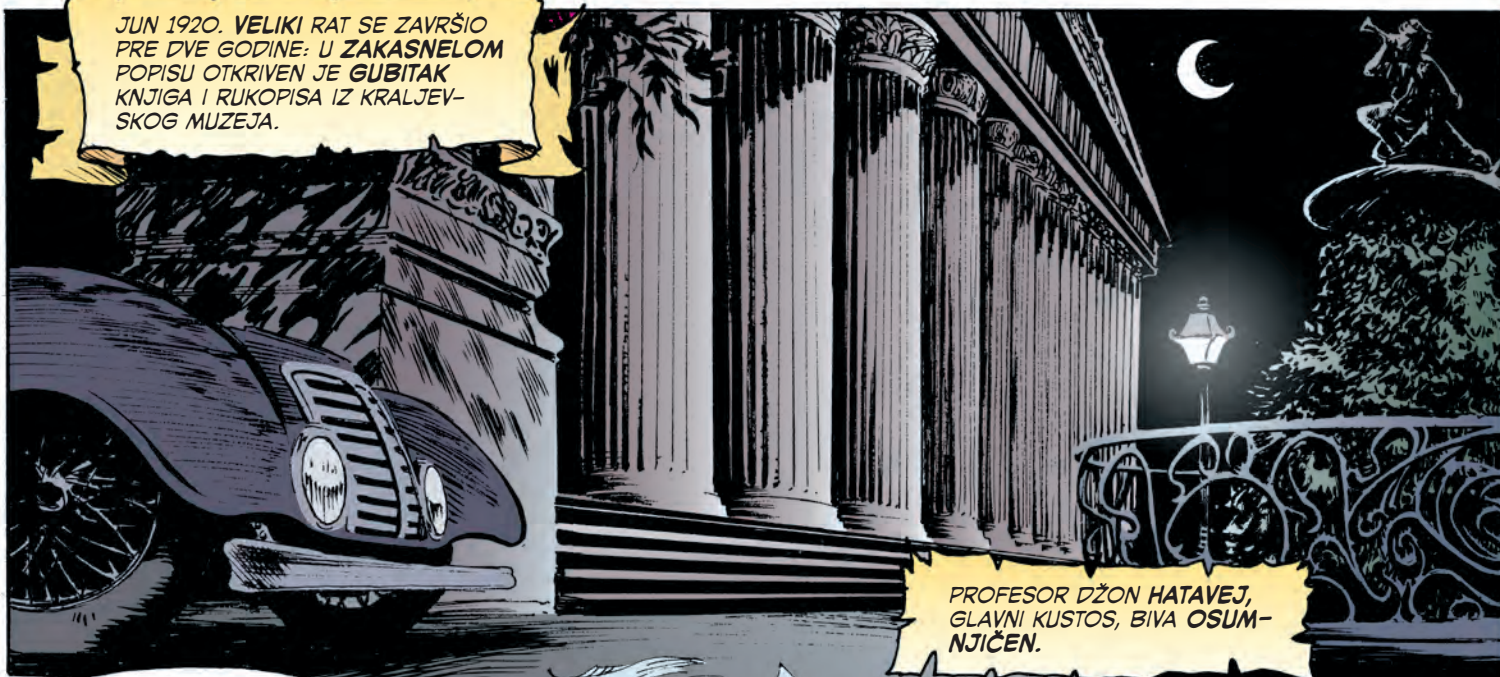
RAZGOVARAĆEMO O USLOVIMA ZA TVOJE PUŠTANJE.

Pretnje.

Strpljenje.

JUN 1920. VELIKI RAT SE ZAVRŠIO PRE DVE GODINE. U ZAKASNELOM POPISU OTKRIVEN JE GUBITAK KNJIGA I RUKOPISA IZ KRALJEVSKOG MUZEJA.

PROFESOR DŽON HATAVEJ, GLAVNI KUSTOS, BIVA OSUMNJIČEN.

TI SI GAD, RODERIČE BERDŽISE. A JA SAM BIO BUDALA.

BIO SAM BUDALA ŠTO SAM POMISLIO DA MOŽEŠ DA MI ZAMENIŠ EDMUNDA. BIO SAM BUDALA ŠTO SAM TI DAO TU PROKLETU KNJIGU.

ISCEDIO SI ME DOKRAJA, ALI VIŠE ME NE MOŽEŠ UCENJIVATI.

NAPISAO SAM OPROŠTAJNU PORUKU. NA SVOJU SRAMOTU, ZNAM ISUVIŠE O TEBI. SVE JE TU... SVE ŠTO ZNAM.

„AKO BUDEŠ IMAO SREĆE, SAMO ĆE TE OBESITI. VIŠE NIKOGA NEĆEŠ UPROPASTITI.“

„VIŠE NE MOGU DA TRPIM ŽIVOT. DABOGDA ZAVRŠIO U PAKLU, BERDŽISE. I AVAJ...“

„... SIGURAN SAM DA ĆEŠ TAMO SRESTI I MENE.“

PRIZNANJE

Ja, Džon Hatavaj, u želji da umrem u miru, ovim tvrdim da je pravi razlog za mo

BUDALA.

TO ŠTO JE PROFESOR HATAVEJ UPOTREBIO MUZEJSKI EKSPONAT ZA SAMOUBISTVO SAMO JE POTVRDIO STAV DA JE BIO MENTALNO NEURAVNOTEŽEN.

NIJE BIL OPROŠTAJNE PORUKE.

TAJANSTVENO SAMOUBISTVO KUSTOSA
POLICIJA ZBUNJENA

U ISTRAZI SU OPTUŽBE POVEZALE HATAVEJA S RODERIKOM BERDŽISOM – LORDOM MAGUSOM – I NJEGOVIM REDOM DREVNIH MISTERIJA.

NIŠTA SE NIJE MOGL O DOKAZATI.

SAMOZVANI „KRALJ DEMONA“ ODBIO JE DA KOMENTARIŠE.

E DAILY MAIL

SKANDAL POTRESA ZAJEDNICU OKULTISTA „KRALJ DEMONA“ OSLOBODEN ZBOG NEDOSTATKA DOKAZA

Osoba koja je navodno bila u središtu skandala vezanog za bizarno samoubistvo kustosa Džona Hataveja jeste Roderik Berdžis, rođen kao Moris Berdžis Broklsbi u Prestonu, Lankšir, 1872. godine. Početkom veka gospodin Berdžis je iskoristio svoje pozamašno nasleđeno industrijsko bogatstvo kako bi osnovao mističnu organizaciju Red drevnih misterija, sa sedištem u Foni Rigu, palači u Saseksu.

Godine 1916. gospodin Berdžis je objavio najširim okultnim krugovima da će doživeti i zarobiti Smrt, te tako dokazati da je najveći čarobnjak svog doba. Šta god bila istina o onome što se zbilo u Vič Krosu 1916. godine – a sumnja se da će iko ikada to sa sigurnošću saznati – jedno je sigurno: bila je to značajna prekretnica za Berdžisa Red drevnih misterija. Trud gospodina Berdžisa izazvao je

TRAGEDIJE BOLESTI SPAVANJA OBOLELI UMOM I SLOMLJENA TELA

Otkad je Dejli mejl objavio da Hor, iz Mančestera, kćerke

„SPAVAČA BOLEST“, KAKO SU TO ZVALI, NASTAVILA JE DA SE ŠIRI. LJUDI BI USNULI I VIŠE SE NE BI BUDILI...

ŽIVELI SU KAO MESEČARI; JELI AKO BI IH NEKO NAHRANIO, IZGOVARALI BESMISLICE, POJAVE IZ SNOVA...

PSIHIČKI TALOG SVETSKOG RATA, SUGERISALI SU NEKI. DRUGI, LEKARI I NAUČNICI, VISPRENIJE SU TO PRIPISIVALI NEKOM VIRUSU.

NE MOGAVŠI DA SPAVA, ŠTEFAN VASERMAN SE U BIO GODINU DANA PO OTPUSTU IZ VOJSKE.

STEFAN VASERMAN 1902-1918

SA ŠESNAEST GODINA.

AVGUST
1926.

BAVO DA
GA NOSI!

ZNAM DA
ME RAZUME!

DESET
GODINA U TOM
AKVARIJUMU, BEZ
IJEDNE REČI.

MRZI
NAS!

UH, OČE, MAGUSE. NAŠAO
SAM NEŠTO O POREKLU NA-
ŠEG GOSTA. U PAGINA-
RUM FULVARUMU.

EVO, POGLE-
DAJ SLIKU.

ŠTA MISLIŠ, ZAŠTO SAM
NAREĐIO DA STRAŽARI NE
SMEJU DA SPAVAJU?

ON MORA
BITI JEDAN OD
SVEVREMENIH...
SAMO KOJI?

SMRT NE. TO
SMO ZNALI. SUD-
BINA? STRAST?

SAMO ZURI
U MENE TIM JE-
ZIVIM OČIMA.

HMMM.
ZAISTA.

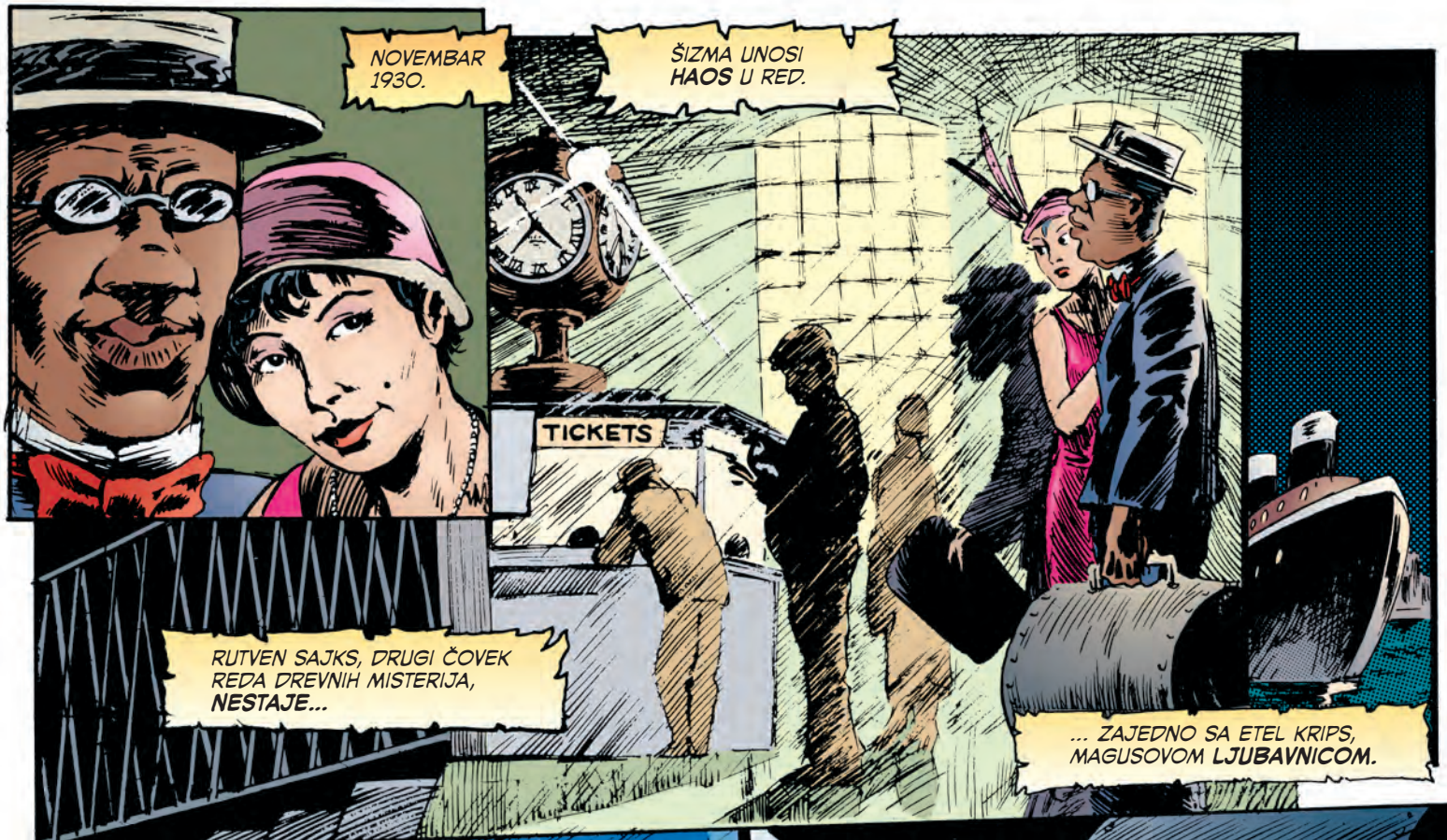
SAN JE JEDINI KOJI
SE UKLAPA. IPAK, NADAO
SAM SE DA ĆEŠ TO SAM
ZAKLJUČITI JEDNOG
DANA, KAO ŠTO
JESI.

ODLIČNO,
ALEKSE.

ZNAM DA ĆE RED BITI
SIGURAN U TVOJIM RUKAMA
AKO IKAD NAPUSTIM MATERI-
JALNU RAVAN POSTOJA-
NJA, HEHH. ZAR NE,
G. SAJKSE?

NESUMNJIVO,
MAGUSE.

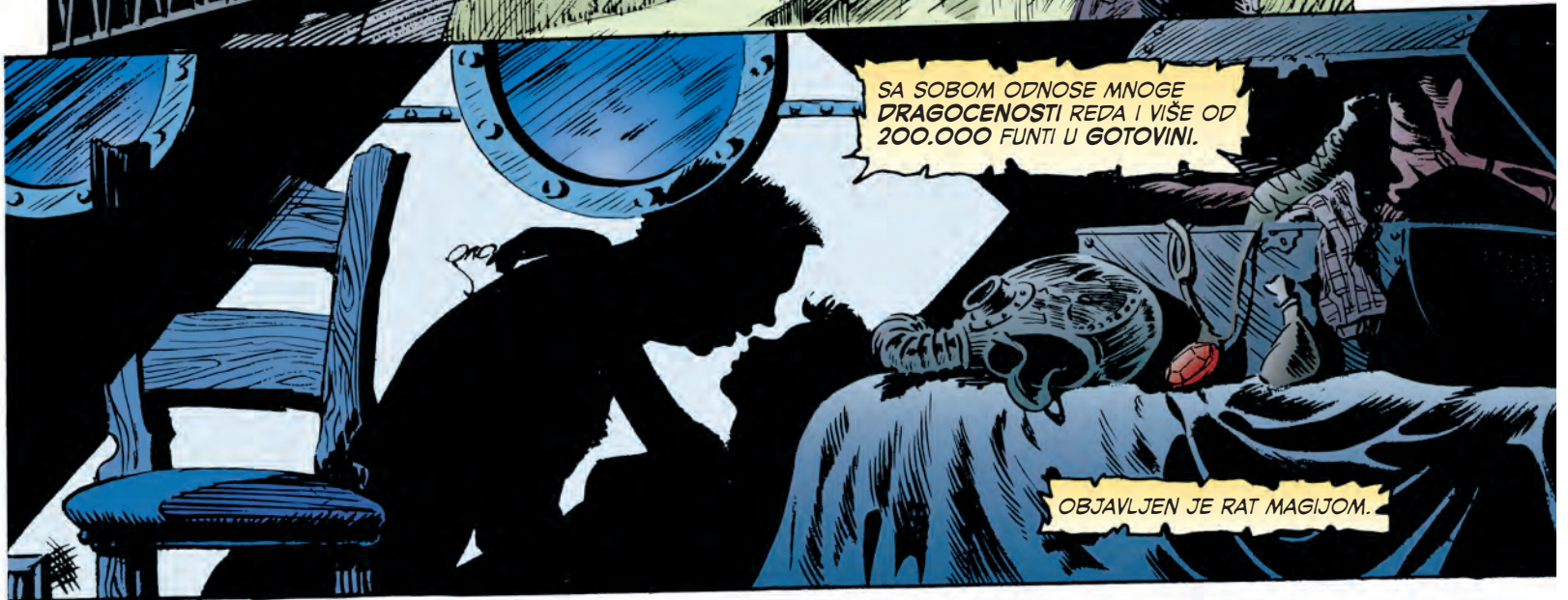

NOVEMBAR
1930.

ŠIZMA UNOSI
HAOS U RED.

RUTVEN SAJKS, DRUGI ČOVEK
REDA DREVNIH MISTERIJA,
NESTAJE...

... ZAJEDNO SA ETEL KRIPS,
MAGUSOVOM LJUBAVNICOM.

SA SOBOM ODNOSI MNOGE
DRAGOCENOSTI REDA I VIŠE OD
200.000 FUNTI U GOTOVINI.

OBJAVLJEN JE RAT MAGIJOM.

SAN FRANCISCO,
DECEMBAR 1930.

MOLIM ZA
ZAŠTITU, GO-
SPODARU.

ZAŠTITA JE SSSKUPA,
SMRTNIČE, SSSTVARI
KOJE NUDIŠŠŠ TRICE
SU I KUČINE.

NEMAŠŠŠ
NIŠŠŠTA
DRUGO?

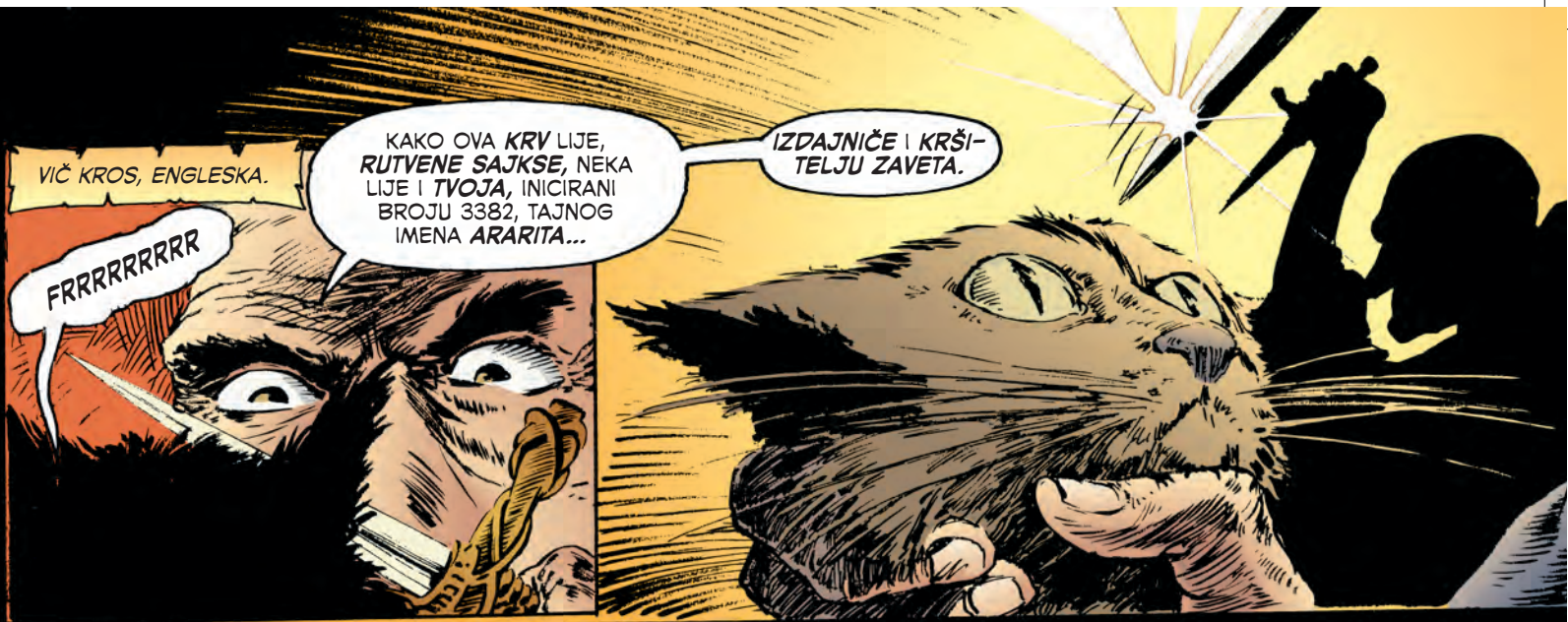
MOŽDA OVA
KACIGA?

AAAH. DA. TO JE VEĆ
NEŠTO DRUGO. ZA TO ČU
TI DATI ONO ŠŠŠTO TRA-
ŽIŠŠŠ... TAKO DIVNA...

SSSA OVOM AMAJLI-
JOM BIČEŠŠŠ ZAŠŠŠ-
TIČEN OD SSSVEGA...

VIČ KROS, ENGESKA.

FRRRRRRRR

KAKO OVA KRV LIJE, RUTVENE SAJKSE, NEKA LIJE I TVOJA, INICIRANI BROJU 3382, TAJNOG IMENA ARARITA...

IZDAJNIČE I KRŠITELJU ZAVETA.

RITUAL JE PONOVO BIO BESKORISTAN. ZAŠTIĆEN JE, CRVLJIVA STOKA!

A NAŠ, UH... ZAROBLJENIK?

ZAR NE MOŽEMO NJEGA DA NATERAMO DA NEŠTO URADI SAJKSU?

NE MOŽEMO MI NJEGA DA NATERAMO NIŠTA DA „URADI“, ALEKSE. MOŽEMO SAMO DA GA DRŽIMO TAMO I NADAMO SE.

MOGLI BISMO PONOVO DA PROBAMO DA POZOVEMO SMRT...

KRETENU.

„SREĐIĆEMO SAJKSA SAMO AKO NASTAVIMO DA POKUŠAVAMO.“

GODINE 1936. ONA GA JE NAPUSTILA. PONELA JE SA SOBOM I DEMONOV DAR...

DA!

NE.

O BOŽE, NE.

... DOK JE IMAO AMAJLIJU, ONA GA JE ČUVALA...

... DOK JU JE JOŠ POSEDOVAO, BILA JE VREDNA JE SVEGA.

JUL 1939. ELI MARSTEN JE NA DOBROTVORNOM ODELJENJU. JOŠ SPAVA. BUDILA SE DVAPUT U PROTEKLOJ DEZENJI.

OBA PUTA JE DOZIVALA MAJKU. I DALJE MISLI DA JOJ JE OSAM GODINA.

DANIJE BUSTAMONTE JE BIO JEDAN OD POSLEDNIH KOJI JE PODLEGAO BOLESTI SPAVANJA, KRAJEM 1926. SADA SPAVA VEĆ TRINAEST GODINA.

NEDOSTAJE SVOJJOJ ŽENI I DECI.

JUNITI KINKEJD JE BILA SILOVANA PRE SEDAM GODINA. RODILA JE DEVOJČICU.

SKANDAL JE ZATAŠKAN.

BEBA JE USVOJENA. JUNITI NIJE ZNALA ZA TO. SVE JE PRESPAVALA.

VASELJENA ZNA DA NEKOGA NEMA I POLAKO POKUŠAVA DA GA ZAMENI.

KOŠMARI VESLIJA DODSA PRESTALI SU OTKAD JE POČEO DA IZLAZI NOĆU.

ON USPAVA ZLOČINCE GASOM, PA IH POSPE PESKOM I OSTAVI POLICIJI...

IDEJA MU SE JAVILA U SNU.

VIŠE NE SANJA ČOVEKA SA ČUDNOM KACIGOM. VIŠE NEMA PLAMENIH OČIJU.

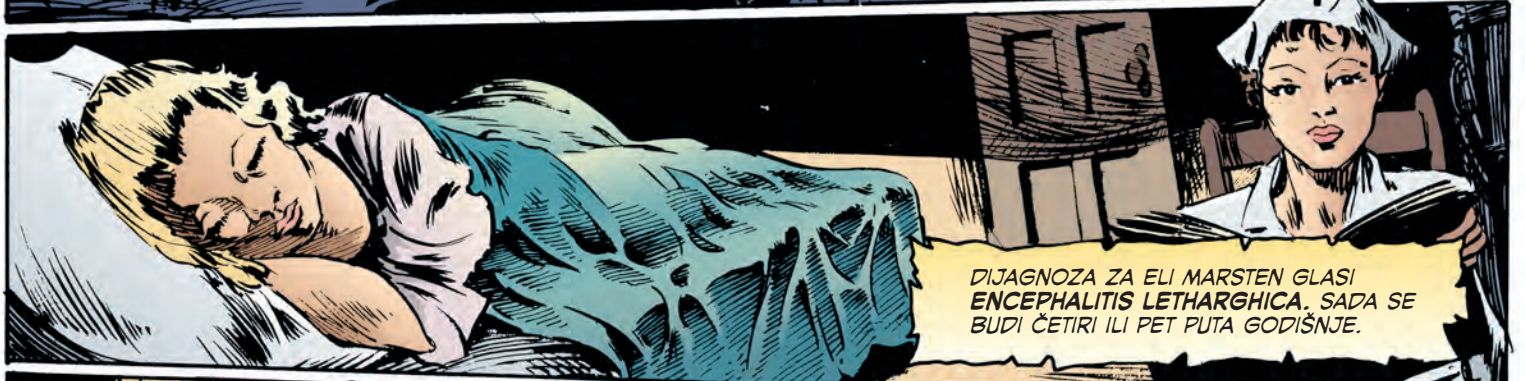
SVE JE U REDU.

VESLI DODS SPAVA SNOM PRAVEDNIKA.

1947.

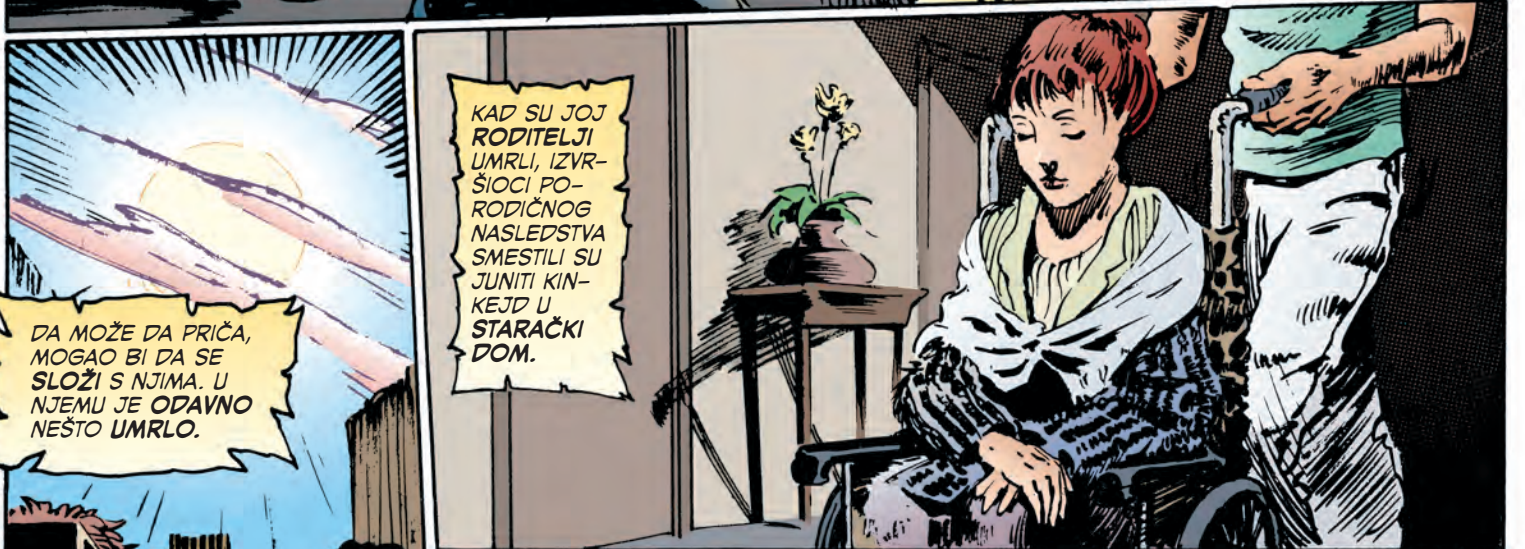
DIJAGNOZA ZA ELI MARSTEN GLASI ENCEPHALITIS LETHARGHICA. SADA SE BUDI ČETIRI ILI PET PUTA GODIŠNJE.

DANIJEL BUSTAMONTE JE UGLAVNOM **BUDAN**, ALI NE GOVORI MNOGO.

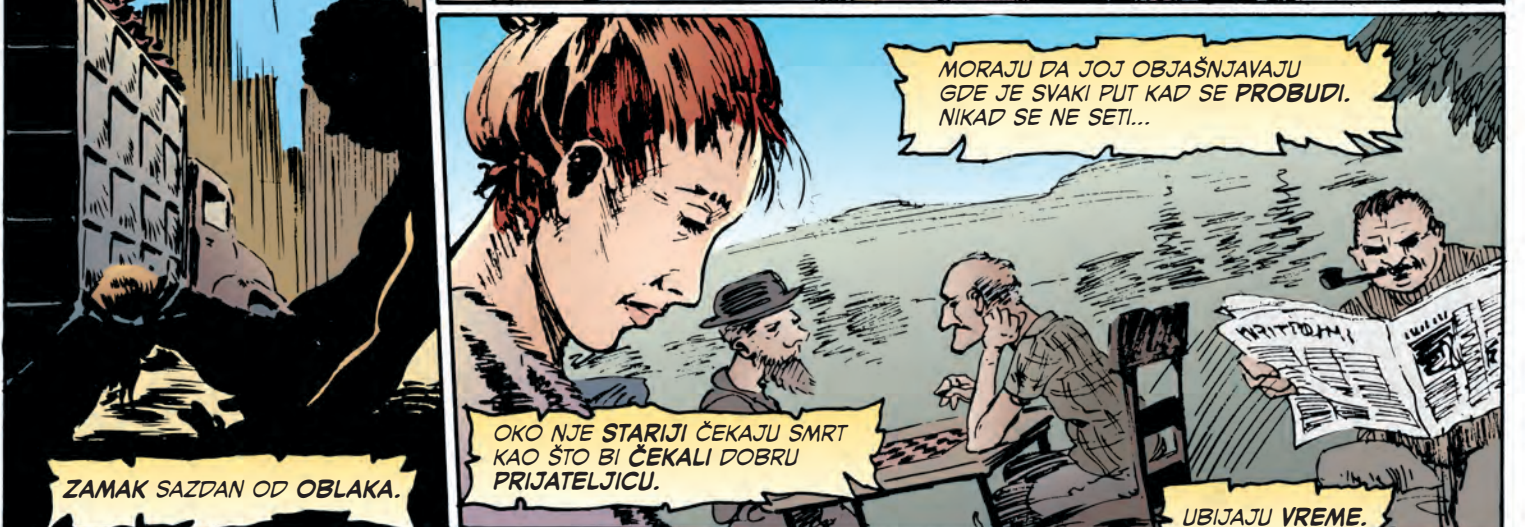
TRAŽI DA JOJ NEKO PROČITA PRIČU.

ONI SUJEVERNI KAŽU DA JE ON ZOMBI, MRTVAC KOJI HODA.

KAD SU JOJ RODITELJI UMRILI, IZVRŠIOCI PORODIČNOG NASLEDSTVA SMESTILI SU JUNITI KINKEJD U STARAČKI DOM.

DA MOŽE DA PRIČA, MOGAO BI DA SE SLOŽI S NJIMA. U NJEMU JE ODAVNO NEŠTO UMRLO.

MORAJU DA JOJ OBJAŠNJAVAJU GDE JE SVAKI PUT KAD SE PROBUDI. NIKAD SE NE SETI...

OKO NJE STARIJI ČEKAJU SMRT KAO ŠTO BI ČEKALI DOBRU PRIJATELJICU.

ZAMAK SAZDAN OD OBLAKA.

UBIJAJU VREME.